

Sputumprov

Syfte

Information och instruktion till vårdpersonal då patienter skall lämna sputumprov.

Bakgrund

Sputumprov ordineras av läkare vid misstanke om infektion eller vid malignitet i perifera luftvägarna. För relevant provtagning är det av vikt att provet innehåller material därifrån. Positiv expiratorisk pressure (PEP) är en etablerad behandlingsmetod för att bland annat underlätta sekretmobilisering. Framtagen och beprövad teknik finns för detta

Har patienten ingen slem kan produktionen stimuleras, induceras via inhalationer;

- Hyperton NaCl finns som färdig produkt, Mucoclear 3% eller 6% (beställs marknadsplatsen). I första hand rekommenderas 3%.

- Kan alternativt tillredas på avdelningen enligt följande, 1,0 ml Addex-Natriumklorid, 4 mmol/ml blandas med 4,0 ml sterilt vatten vilket ger 4,7 % NaCl.

Allmänna anvisningar angående olika sputumodlingar - se länk: [Analyslista, allmänna anvisningar och labremisser SU - Sahlgrenska Universitetssjukhuset](#).

Med hjälp av någon av de två nedanstående instruktionerna kan vårdpersonal utföra provtagning. Alternativ; 1) Patienten har produktiv hosta. 2) Patienten har inget slem och stimulering av produktion sker via inhalation av hyperten NaCl.

Arbetsbeskrivning

Vid provtagning med frågeställning tuberkulos skall personal använda adekvat skyddsutrustning, andningsskydd FFP3, visir, förkläde och handskar. Det är en fördel om proven kan tas på morgonen före frukost eftersom utbytet då är som bäst. Patienten skall inte dricka/skölja munnen med kranvatten då det kan påverka provresultat negativt.

Rekommenderas att åtminstone ett av tre prover ska vara taget på morgonen. Det som avgör provets duglighet är inte mängden utan att det är representativt från nedre luftvägarna.

Ordination av läkare; antal prover samt eventuell inhalation av hyperten NaCl, inkl ställningstagande till bronkdilaterande medicin. Inhalation av hyperten NaCl kan i enstaka fall leda till bronkospasm.

Redskap:

- Upphostning från patienten uppsamlas i ett rör (provtagnings set Sputum 30ml sterilt). Alternativt används sekretsugset (Nunkrör) för uppsamling av sekretprover i ett slutet system med tillhörande sugutrustning, om patienten inte kan spotta.
- Tillgänglig PEP utrustning med blå nippel på utandning.
- Utrustning för våta inhalationer samt ordinerade läkemedel.

Vid svårigheter, dvs inget provmaterial erhålls trots att vårdpersonal har följt rutinen och det är av stor vikt att få ett representativt prov, kan fysioterapeut kontaktas.

Tillvägagångssätt:

1. Patient som har produktiv hosta:

- 1) Motståndsandning via PEP-munstycke/-mask, blå nippel på utandning. 10–15 vanliga, jämna och lugna andetag. Effekten ska bli kraftigare utandning och därmed djupare andetag.
- 2) Vila vid behov
- 3) Upprepa 2 ggr till.
- 4) Därefter gör patienten 5 kraftiga och långa utblåsningar i PEP-munstycket/-masken, med syfte att mobilisera upp slem från de djupa andningsvägarna.
- 5) Vila ½ minut
- 6) Patienten blåser ut 3 ggr allt vad hen orkar
- 7) Uppmana patienten att initialt ”huffa” d.v.s. stöthosta upp slemmet och sedan avsluta med hostning och utspottning i det minsta provröret.

Upprepa med fördel proceduren minst en gång till då det ofta är svårt att få ett representativt sputumprov.

2. Patient med ingen eller sparsam produktiv hosta:

För att stimulera slemproduktionen ges ordinerad inhalation.

- 1) Innan inhalationen, påbörja motståndsandning via PEP-munstycke/-mask. 10–15 vanliga jämna och lugna andetag. Syfte är att stimulera till djupandning och därmed inhalera NaCl optimalt.
- 2) Ge i första hand inhalationen via munstycke och i andra hand via mask. Spontana upphostningar under inhalationen tas tillvara i provröret.
- 3) Efter inhalationen: följ instruktion ovan, ”Patient som har produktiv hosta”.

Nästa sida

Enkel skriftlig instruktion att ge till patienten vid provtagning.

Uppföljning och utvärdering

Rutinen uppdateras vartannat år.

Patientinformation - Lämna prov på upphostat slem

Varför ska jag göra detta?

För att se om det finns bakterier i lungorna.

Vad är målet?

Att få upp slem från långt ner i luftvägarna

Hur skall jag göra det?

Läpparna slutna om munstycket – andas ut med något kraftigare tryck än vanligt

1. Andas ut 10 - 15 andetag, beroende på hur mkt Du orkar
 2. Vila ½ minut
 3. Gör detta 2 gånger
 4. Andas ut 5 kraftiga och långa andetag, nästan all luft
 5. Vila ½ minut
 6. Blås ut snabbt 3 gånger, allt du orkar
 7. Försök hosta kraftigt genom att använd magmusklerna och sedan spotta i provröret
- Gör gärna en omgång till med punkt 1–7!

Minsta möjliga mängd för ett prov är ca 5–10 ml. Det viktigaste är att slemmet kommer från de nedre luftvägarna

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Verksamhet Infektion

Innehållsansvar: Lena Henriksson, (lenhe16), Specialistfysioterapeut

Godkänd av: Anna Grahn, (annpe88), Verksamhetschef

Dokument-ID: SU9784-44644612-107

Version: 2.0

Giltig från: 2024-09-23

Giltig till: 2026-09-23